

سراج الایمان

سید حسین بن روح الله حسینی طوسی

به انضمام رساله انیس الغریبا

به ویرایش: مینا سعیدی ملک

نشر دینا

سرشناسه	: لسان طیبی، حسین، [۹۸۳ ق. ۱۶]
عنوان و نام پدیدآور	: سراج الایمان: به انضمام رساله انیس الغریبا/ سید حسین بن روح الله حسینی طیبی؛ ویراستار
مبنا سعیدی ملک	
مشخصات نشر	: تهران: دینا، ۱۳۹۳.
مشخصات ظاهری	: ۳۶۰ ص.؛ رقعی
شابک	: ۹۷۸-۶۰۰-۷۵۲۳-۰۹-۴
وضعیت فهرست نویسی	: قیفا
یادداشت	: ۲- عربی-
موضوع	: توبه الاسلام
موضوع	: ایمان
شناسه افزوده	: سعیدی ملک، مبنا، ۱۳۵۸-، ویراستار
رده بندی کنگره	: ۲۹۷/۴۶۴ س ۴۱۳۹۳ BP۲۲۵/۷/۵
رده بندی دیویی	: ۲۹۷/۴۶۴
شماره کتابشناسی ملی	: ۳۵۴۸۶۶۱

☐ سراج الایمان (به انضمام رساله انیس الغریبا)

☐ سید حسین بن روح الله حسینی طیبی

☐ ویراستار: مبنا سعیدی ملک

☐ صفحه‌آرا: فاطمه محمدی

☐ چاپ اول: ۱۳۹۳

☐ شمارگان: ۵۰۰ نسخه

☐ قطع و تعداد صفحات: ۳۶۰ صفحه رقعی

☐ شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۷۵۲۳-۰۹-۴

☐ بها: ۲۲۰۰۰ تومان

☐ آدرس: سیدخندان، خیابان سروش، کوچه حبیبی، پلاک ۳۶، واحد ۳

فهرست

الف	پیش گفتار
۹۳	مقدمه
۹۹	مقاله اول
۹۹	فصل اول
۱۰۵	فصل دوم
۱۱۷	فصل سیم
۱۱۸	فصل چهارم
۱۲۶	فصل پنجم
۱۳۹	[فصل ششم]
۱۴۲	فصل هفتم
۱۴۹	مقاله دوم
۱۴۹	فصل اول
۱۵۲	فصل دوم
۱۷۰	فصل سوم
۱۷۳	فصل چهارم
۱۷۵	مقاله سوم
۱۷۵	فصل اول

۱۷۷	فصل دوم
۱۷۸	فصل سیم
۱۸۵	فصل چهارم
۱۹۹	مقاله چهارم
۱۹۹	فصل اول
۲۰۳	فصل دوم
۲۰۷	مقاله پنجم
۲۰۷	فصل اول
۲۱۷	فصل دوم
۲۳۶	فصل سوم
۲۳۹	[مقاله ششم]
۲۳۹	فصل اول
۲۶۱	فصل دوم
۲۷۵	خاتمه
۲۲۳	واژه نامه
۲۴۷	اعلام اشخاص
۳۵۵	اعلام کتابها

پیش‌گفتار

کتاب پیش رو دارای دو بخش است: قسمت نخست رساله‌ای است به نام انیس الغربا که در انتساب آن شک و تردید وجود دارد و قسمت دوم کتاب سراج الایمان است. نویسنده کتاب همان‌گونه که خود را در مقدمه معرفی می‌کند سید حسین بن روح الله حسینی طهسی مشهور به صدر جهان است و طبق منابع تاریخی تا سال ۹۹۷ ه.ق. در قید حیات بوده است. وی از دانشمندان و ملازمان دربار ابراهیم قطب‌شاه از فرمانروایان دکن بوده و این کتاب را پس از تألیف تقدیم مجلس وی کرده است. این هر دو بخش در یک نسخه کتابت شده‌اند. این نسخه خطی به شماره ۱۰۰۸۳ متعلق به مجلس شورای اسلامی است.

انیس الغربا

قسمت نخست نسخه رساله‌ای است به نام انیس الغربا که مؤلف در آن اشاره می‌کند «چند معانی که در این احادیث به دل کباب خود یافتیم نه در کتاب شارحان دیدم و نه از السنه اساتده شنیدم در قلم آوردم و نامش انیس الغربا نهادم، شاید که کسی را به مطالعه این اوراق آتش فراق بیفزاید و جذبه حقش برآید و...»، نوشته‌ای است پیوسته و تبویب‌نشده و مشتمل است بر احادیث نبوی و حکایات در بیان حزن و غم مؤمن در دنیا، دل نیستن به امور دنیایی، ناپایداری دنیا و مرگ‌اندیشی و یاد آخرت. نویسنده این رساله نامی از خود نبرده است، اما آیه آن را از شخصی به نام

نورالحق و الدین معروف به نور قطب عالم (م ۸۱۸ ق.) بن علاءالدین
پندوی بنگالی دانسته است. این رساله ۴۱ صفحه ابتدایی نسخه را به خود
اختصاص داده است.

سراج الایمان

بخش اعظم نسخه یعنی از صفحه ۴۵ تا ۲۰۰ کتاب سراج الایمان است،
مشمول بر مباحث دینی و فقهی مربوط به توبه، و مؤلف مباحث آن را ذیل یک
مقدمه، شش مقاله و یک خاتمه ترتیب داده است.
ترتیب و عنوان مقالات کتاب به شرح زیر است:
مقدمه: در بیان فضیلت توبه و استغفار از معاصی و ذنوب و رجوع به فضل و
احسان ستار غیوب.

مقاله اول

فصل اول: در بیان حد توبه و حقیقت آن؛

فصل دوم: در بیان اثبات وجوب توبه؛

فصل سوم: در بیان شرط صحت توبه و آنکه توبه موقته صحیح نیست؛

فصل چهارم: در بیان آنکه وجوب توبه فوری است؛

فصل پنجم: در بیان آنکه توبه واجب عینی است؛

فصل [ششم]: در بیان آنکه توبه از قبیحی صحیح است یا نه؛

فصل هفتم: در بیان توبه نصوح و معنی آن.

مقاله دوم

فصل اول: در بیان معنی ذنب و تقسیم آن به صغیره و کبیره؛

فصل دوم: در تعیین عدد کبایر و حصر آن؛

فصل سیوم: در بیان آنچه گناه صغیره بدان کبیره می‌شود؛
فصل چهارم: در بیان آنکه توبه از کدام قسم از معاصی واجب است.

مقاله سیوم

فصل اول: در بیان منشأ ذنوب و عصیان؛
فصل دوم: در بیان انقسام ذنوب به حق الله و حق الناس؛
فصل سوم: در بیان آداب توبه کردن؛
فصل چهارم: در بیان طریق تدارک و تکفیر ذنوب.

مقاله چهارم

فصل اول: در بیان آنکه توبه صحیحه مقبول است؛
فصل دوم: در بیان سقوط عقاب و عذاب بعد از توبه مقبوله.

مقاله پنجم

فصل اول: در بیان اقسام عباد در توبه؛
فصل دوم: در بیان کیفیت توزع درجات و درکات در آخرت به حسب وقوع حسنات و سیئات در دنیا؛
فصل سیوم: در بیان دوی توبه و طریق معالجه عاصیان مصر بر گناه.

[مقاله ششم]

فصل اول: در بیان علم؛
فصل دوم: صبر است.

خاتمه

لازم به ذکر است در اثنای کتاب مؤلف بسیار از آیات، احادیث و اشعار فارسی استفاده کرده، و این نشان‌دهنده آشنایی و مانوس بودن مؤلف به آثار

ادب فارسی است. از شاعرانی که نام آنها در این اثر برده شده است، می‌توان به مولانای رومی، عطار، عراقی، خیام و جامی اشاره کرد، و غیر از ایشان اشعاری از سنایی نیز در این میان دیده می‌شود.

در فهرست‌های نسخ خطی کتاب دیگری به این نویسنده نسبت داده شده است به نام صیدنامه فی قوانین الاصیاد یا شکارنامه که به دستور قطب‌شاه در احکام شکار و جانوران از نظر شیعه و چهار مذهب اهل سنت، در یک مقدمه و ده باب و خاتمه نگاشته است، و در آن خواص علمی همه‌گونه جانوران پرنده و چرنده و آبی و احکام فقهی آنها را گفته است.

ویژگی‌های کتابت و رسم الخط نسخه

کاتب در نقطه‌گذاری‌ها بسیار تسامح کرده است، بلکه در مواردی به عمد در نقطه‌گذاری کلمات دخل و تصرف کرده، به‌ویژه در کلماتی که تصحیف یکدیگر هستند این تعمد بیشتر نمایان است؛ برای مثال «اسب» را «است» نوشته، یا «به تفصیل» را همه جا «به تفضیل» نوشته است و از این دست.

حرف «ج» را به صورت «ح» نوشته است.

حرف «پ» را به صورت «ب» نوشته است.

پیشوندهای صرفی چون «ب» التزامی و «ن» نفی و نهی در بعضی موارد جدا نوشته شده است؛ مثلاً «نه افشانی»، «به بری» که این موارد در متن ویراسته به رسم الخط امروزی برگردانده شد.

«به» حرف اضافه نزدیک به غالب اوقات پیوسته به کلمه بعد نوشته شده است.

همه جا «برخواستن» را «برخواستن» نوشته است؛ برای مثال در صفحات ۱۷۹ و

گاهی «آن» و «از» را به جای هم کتابت کرده است؛ یعنی «از» را به جای «آن»، و «آن» را به جای «از»، که با توجه به مفهوم جمله و کثرت تکرار آن بیش از سه بار نتیجه گرفته شد که این جابه‌جایی آگاهانه بوده است.

فعل «است» در بیشتر موارد متصل به کلمه ماقبل خود نوشته شده است. از بین این موارد تنها در کلمات مختوم به مصوت‌های بلند «او» و «الف» الف است حذف شده و بقیه موارد به رسم الخط امروزی برگردانده شد.

در تصحیح رسم الخط به شکل امروزی کلمات مختوم به «اء» هرگاه به کلمه‌ای اضافه شده‌اند، همزه آنها تبدیل به «ی» بدل از کسره شد.

«ی» نکره و وحدت در برخورد با کلمات مختوم به «ه» به صورت همزه بر روی کرسی «ه» گذاشته شده که در رسم الخط ویراسته به «ای» تبدیل شده است؛ مثل نامه = نامه‌ای.

ویژگی‌های زبانی

وجود «او» زاید یکی از ویژگی‌های بارز زبانی این کتاب است، به این معنا که در اثنای سخن که جملات با هم رابطه پایه و پیرو دارند، یا در مواردی که نیازی احساس نمی‌شود و حتی ممکن است برای تأکید کلام یا حالت خبری آن مضر باشد، مؤلف یا کاتب (دانسته نیست) بین جملات او ربط قرار می‌دهد. برای مثال: «چنانچه به صحیح‌البدن گفته می‌شود و بترس از مرض...» یا «و آدمی هرچند می‌ماند و عمر او درازتر می‌شود و ضعیف‌تر و کم‌زورتر می‌گردد، پس حماقت و بی‌عقلی کسی در دنیا زیاده ازین شخص نباشد... الخ».

از دیگر موارد زبانی حذف فعل به غیر قرینه است؛ برای «رهگذری مقدار کفایت و لابدی در فتراک آویزد و از فضولی و از غیر لابدی پرهیز، شما نیز در دنیا...».

مشخصات نسخه

ویرایش این کتاب بر اساس نسخه خطی به شماره ۱۰۰۸۳ متعلق به مجلس شورای اسلامی انجام شده است.

قسمت ابتدایی این نسخه تا صفحه ۴۱ مشتمل بر رساله‌ای است به نام انیس الغریا، و از صفحه ۴۵ تا ۲۰۰ (انتهای) کتاب سراج الایمان است. تمام صفحات نسخه جز صفحات ابتدایی رساله و کتاب، بیست و سه سطری و خط آن نستعلیق است.

تاریخ کتابت در ترقیمه نسخه مخدوش است.

لازم است اشاره شود که در تنظیم واژه‌نامه کتاب از لغت‌نامه دهخدا و فرهنگ سخن استفاده شده، و همچنین سعی شده است احادیث کتاب با منابع شیعه و سنی مطابقت داده شود و در مواردی که حدیث یافته نشده، در پانویس به آن اشاره شده است.

در پایان ویراستار به نقض‌ها و کاستی‌های کار خویش مقرر و معترف است، امید است بزرگان و دانندگان بر من بسیار نگیرند، که کار ناکرده را کاستی نیست.

مینا سعیدی ملک

تیرماه ۱۳۹۳